

פרק לג חטא העגל

2. שליחת המלאך, "אהל מועד" שמחוץ למחנה ובקשות משה מה'

* ה' הודיע לעם שמעכשיו ילך עמם מלאך ה' בדרך לארץ (הסיבה: מפני שאם יחטאו העונש יהיה קטן יותר כשמלאך נמצא איתם, מאשר כשה' נמצא איתם).
* תגובת העם להודעה – התאבלו על כך שהשכינה לא תלך איתם.

* הוצאת האהל בעקבות דברי ה' (ז' - י"א):

משה לקח את אהלו ושם אותו מחוץ למחנה ושם דיבר ה' עמו פנים אל פנים. (אהל זה היה "אהל מועד" שלפני הקמת המשכן) לאחר מכן היה משה חוזר למחנה ומלמד את הזקנים מה שלמד מה'.

הסיבה להוצאת האהל אל מחוץ למחנה הינה חטא העגל (מדוע? ישנו כלל האומר "מנודה לרב מנודה לתלמיד" – כלומר אם רב נידה והרחיק אדם מסוים, אז גם התלמיד צריך להתרחק מאדם זה. משה ראה שהקב"ה [הרב] נידה את ישראל בעקבות חטא העגל ולא רצה ללכת איתם, אז גם הוא [התלמיד] התרחק מעם ישראל ושם את אהלו מחוץ למחנה).
1. דבר זה נמשך מיום כפור עד ר"ח ניסן, אז הוקם המשכן והוא הפך להיות אהל מועד.
2. באהל נמצא כל הזמן גם יהושע, ומי שהיו לו שאלות היה ניגש אל האהל.

ארבע הבקשות של משה מה' (י"ב-כ"ג):

1. "הודיעני נא את דרכיך" – מהו השכר למי ששומע בקול ה'.
2. "אם אין פניך הולכים אל תעלנו מזה" – בקש שה' ילך עם העם ולא מלאך.
3. "...ונפלינו אני ועמך..." – בקש שעם ישראל יהיה שונה מהגויים, בכך שה' ישרה שכינתו רק על ישראל.
4. "ויאמר הראני נא את כבודך" – רצה לראות את כבוד ה'.

* תשובות ה' לבקשות משה – ה' נענה לשלוש הבקשות הראשונות, ואילו לבקשה הרביעית הסכים רק בצורה חלקית: משה יראה רק את אחורי ה' (הראה לו קשר של תפילין), אך לא יראה את פניו של ה' - "כי לא יראני האדם וחי".
* מטרת התגלות ה' בפסוקים י"ח-כ"ג היא ללמד את משה כיצד צריך להתפלל: אף כשתמה זכות אבות אפשר לבקש רחמים על ישראל באמירת שלוש עשרה מידות הרחמים של ה'.

סיכום ספר שמות – לשימוש פרטי למורים ולתלמידים

www.meir-avitan.co.il מתוך האתר של מאיר אביטן

פרק לג	שאלה	תשובה
1 לג "לך עלה מזה" (א')	א. "וידבר ה' אל משה לך עלה מזה אתה והעם אשר העלית" וגו'. א. מדוע נאמרה למשה לשון עליה בפסוק זה? (2 סיבות). ב. היכן נאמר למשה "לך רד" לפני כן? ג. מהו הסימן הנוסף שמוצא רש"י לכך שהפסוק מתאר 'עת רצון' והיכן נאמר למשה קודם לכן לשון "עמך" במקום "העם"?	א. למשה נאמר לשון "עלה" כי הליכה לארץ ישראל נאמרת בלשון עלייה ("א"י גבוהה מכל ארצות"). סיבה אחרת: קודם נאמר למשה "לך רד כי שחת עמך" והמלה "רד" באה לציין שעת כעס (עפ"י הדרש, ולפי הפשט – כי היה על הר סיני), ועתה בשעת רצון נאמר לו לשון עלייה. ב. למשה נאמר "לך רד כי שחת עמך" לאחר חטא העגל (ל"ב, ז). ג. הסימן הנוסף לכך שמדובר עכשיו בעת רצון (הסימן הראשון היה לשון עליה שנאמר למשה) הוא שנאמר לו "אתה והעם" ולא "אתה ועמך" כמו שלאחר חטא העגל נאמר לו "עמך" במקום "העם" (בפסוק הנ"ל – ל"ב, ז).
2 לג דבור משה עם ה' (ז' - י"א)	עיין בשמות ל"ג, ו-י.א. א. החל ממתי נהג משה מנהג זה של הקמת אהל הרחק מהמחנה לו קרא "אהל מועד", מה היה המנהג עד אז, היכן מתואר המנהג הקודם, ומדוע קרא משה לאהל בשם זה? (פסוק ז' ורש"י). ב. מהו המרחק המתואר במילים "הרחק מהמחנה" ומהי הדוגמא אותה הביא רש"י כדי להוכיח מנהג זה? (רש"י לפסוק ז'). ג. מהם הביטויים המתארים את כבודו של משה במעשה זה? (פסוקים ז'- ח' ורש"י). ד. ממתי עד מתי נהג משה זה של יציאת משה אל האהל שנטע לו הרחק מהמחנה ומה היה המנהג החדש לאחר מכן?	א. החל מחטא העגל נהג משה לנטות לו אהל הרחק מהמחנה. עד אז ענה משה לשאלות העם בתוך המחנה. מנהג זה מתואר בשמות י"ח, יג והלאה (משה ישב בתחילה לשפוט את העם לבד ויתרו הציע לו לקחת שופטים שיעזרו לו במלאכה). משה קרא לאהל בשם זה, כי הוא היה מקום התוועדות למי שבקש לשמוע תורה. ב. המרחק הוא אלפיים אמה. רש"י מביא מידה זו מסיפור מעבר יהושע וישראל את הירדן כאשר נאמר לישראל לשמור מרחק אלפיים אמה מארון הברית והכהנים הנושאים אותו. ג. מהביטוי "והיה כל מבקש ה'" לומד רש"י שאפילו מלאכי השרת היו צריכים לחכות מפני הימצאות השכינה עתה "באהלו של משה". כשהלך משה מהמחנה אל אהל מועד קמו כל העם ("יקומו כל העם") ולא יכלו לשבת עד שנעלם משה מן העין (דהיינו שהיה בתוך האהל). בזמן הליכתו הם הביטו אחריו ("והביטו אחרי משה") לציין העובדה שיש כאן דבר מיוחד ביותר ויוצא דופן שבן אדם בשר ודם הולך מתי שהולך לאהל מועד ומובטח לו שהשכינה באה אחריו לדבר עמו. ד. מיום שירד משה בפעם השנייה מהר סיני עם לוחות האבן השניים ביום כיפור ועד הקמת המשכן בא' ניסן נהג מנהג זה. לאחר מכן הוקם אהל מועד ממש, הוא מקום המשכן, ושם היה משה שומע את קול ה' מבין הכרובים שעל ארון הברית.
3 לג ע"פ שאלת בגרות	כתוב שלושה דברים אותם בקש משה מה' בעקבות חטא העגל ותוצאותיו. בכל דבר כתוב גם כיצד נענתה בקשתו של משה. (ל"ב, יא- יד. ל- לה. ל"ג, יב- יז ורש"י).	1. משה מבקש מה' לא לכלות את ישראל (ל"ב, יא- יג). ה' נחם על הרעה שדבר לעשות לעמו (שם יד). 2. משה מבקש מה' שישלח לישראל על חטאם (ל"ב, לא- לב). ה' אומר למשה שמי שחטא ייפגע (ולא הוא, שלא חטא), שמלאכו ילך לפני העם, עתה ולא הוא, ורש"י).

<p>ונוגף בעם על חטאתם. 3. משה בקש לדעת את דרך ה', כיצד ניתן שכר ועונש, וכן בקש שלא המלאך ילך לפניו אלא ה'. ה' קבל את בקשתו שהוא ילך לפני העם ולא המלאך וכן יידע אותו את דרכיו וכיצד להתפלל על העם (כי לא רק זכות אבות קיימת להם, אלא יש י"ג מידות רחמים של ה'). משה גם בקש מה' שיראהו את כבודו. דבר זה לא ניתן להיעשות כלשונו, אלא ה' הראה לו שמץ מזה (ורש"י אומר שהראהו קשר של תפילין).</p>		<p>(י"ב- י"ז)</p>
<p>א. השינוי הוא שמלאך ה' ילך לפניו ולא ה' עצמו (דהיינו, אין שכינתו של ה' עמם) כי כששכינת ה' עמם מרבה ה' עליהם כעס כשהם חוטאים, ולכן מצב זה, שבו הם מרבים להמרות בה', גורם לכך שמלאך ילך לפניו ולא ה' פן יכלם ה' בכעסו. ב. העם התאבלו ושמעו לדבר ה' להוריד תכשיטיהם מעליהם (דבר ה' נאמר בפסוק הבא, והכוונה היא שה' אמר להם זאת קודם ולכן עשו זאת, כנזכר בפסוק ד'). ג. משה מתנגד לכך שמלאך ה' ילך לפניו ולא ה', ונימוקו הוא שייחודם של ישראל והבדלתם מהעמים האחרים הינם בדיוק בכך שה' הולך עמם. ד. שמירה (והנחייה) בדרך, נלחם בשביל ישראל.</p>	<p>א. מהו השינוי עליו מודיע ה' למשה בדרך הנהגת ה' את עם ישראל לפי האמור בפסוקים א'- ב' ומהי הסיבה לשינוי זה? היעזר גם ברש"י לפס' ד'). ב. כיצד הגיב העם על הודעה זו? (ד') ג. ע"פ הכתוב בהמשך הפרק כיצד הגיב משה על הודעה זו וכיצד הוא מנמק את התנגדותו לשינוי עליו הודיע לו ה'? (ט"ו- ט"ז ורש"י). ד. ע"פ הכתוב בשמות כ"ג, כ- כה ציין שני תפקידים שיש למלאך ה' בדרכם של עם ישראל לארץ.</p>	<p>4 לג ע"פ שאלת בגרות השינוי בדרך הנהגת ה' והתגוב ה על כך</p>
<p>א. ה' דבר עם משה פנים אל פנים (ישירות), ולא במראה (נבואה). ב. ה' מתאר לאהרן ומרים את מעלת משה בנבואה לאחר שמרים "דברה בו" עם אהרן על אודות האישה הכושית. בעניין מעלת הנבואה נאמר גם בספר במדבר שה' מדבר עם משה ישירות ולא במראה או חלום נבואי, וכן "תמונת ה' יביט" – משה רואה שמץ ממראהו של ה'. (בנוסף נזכרת בפסוק ג' ענוותנותו של משה).</p>	<p>א. במה התבטאה מעלתו המיוחדת של משה בנבואה ע"פ הכתוב בשמות ל"ג, יא? ב. באיזה הקשר נזכר נושא זה בספר במדבר ואיזו מעלה של משה מתוארת שם בנוסף לנאמר בפרקנו? (במדבר י"ב, א- ח וברש"י לפסוק ו').</p>	<p>5 לג ע"פ שאלת בגרות מעלת משה בנבואה (י"א)</p>
<p>א. "כי לא יראני האדם וחי" – אי אפשר לראות את ה' ולהישאר בחיים. ב. ה' לימד את משה י"ג מידות רחמים שבהן יכול להתפלל על ישראל, ויכולים ישראל להתפלל על עצמם (כי לא רק זכות אבות עומדת להם לקבל רחמי ה').</p>	<p>א. "והסרותי את כפי וראית את אחרי ופני לא יראו" (כ"ג). מהי הסיבה שמשה לא היה יכול לראות את פניו של ה'? (כ') ב. מה הייתה תכנה של התגלות זו של ה' אל משה? (רש"י לפס' י"ט ע"פ ל"ד, ה-ז).</p>	<p>6 לג ע"פ שאלת בגרות (י"ח- כ"ג)</p>
<p>א. בהכנה למעמד הר סיני נאמר לישראל "והייתם לי סגולה מכל העמים" – אם ישמעו (נשמע) בקול ה' ואם יקיימו (נקיים) בריתו. ב. 1. דברים אלו נאמרו לפרעה לקראת מכת בכורות. 2. במכת ערוב נאמר כי ה' יפלה בין ישראל היושבים</p>	<p>התורה מציינת בכמה הקשרים את מעלתם המיוחדת של ישראל. בפרק ל"ג: "... ונפלינו אני ועמך מכל העם אשר על פני האדמה" (ט"ז) א. מתי נאמר לבני ישראל "והייתם לי</p>	<p>7 לג ע"פ שאלת בגרות</p>

<p>בגושן, אשר שם לא יהיה ערוכב, לבין מצרים שיוכו בערוכב (ח', יח).</p> <p>במכת דבר לא ימות מקנה ישראל (ט', ז).</p> <p>במכת ברד ירד הברד במצרים אך לא בארץ גושן, מושב בני ישראל (ט', כו).</p> <p>במכת חושך לא היה למצרים אור "ולכל בני ישראל היה אור במושבותם" (י', כג).</p> <p>ג. 1. משה בקש זאת בעקבות כך שה' אמר שמלאכו ילך לפני עם ישראל ולא הוא "ושלחתי לפניך מלאך... כי לא אעלה בקרבך כי עם קשה ערוף אתה פן אכלך בדרך" וגו'. אח"כ אומר ה' לעם "... ועתה הורד עדיך מעליך ואדעה מה אעשה לך" (פסוק ה') ואז מתחיל משה לבקש בקשותיו מה', כולל בקשה זו (פס' י"ב והלאה, כשבפסוקים ז' - י"א יש תיאור כביכול בסוגריים של אופן דיבורו של משה עם ה').</p> <p>2. ההבדל יבוא לביטוי בכך שה' הולך עמם ושכינתו שרויה על ישראל ולא על אומות העולם.</p> <p>ד. סכנה אחת היא שישראל יושפעו מהם לעבוד את אליליהם, או שלא יעבדו לע"ז ממש, אבל ישתתפו אתם בסעודות שהן בעצם זבח לע"ז. סכנה נוספת היא נישואי תערובת.</p>	<p>סגולה מכל העמים" ומהו התנאי שעל ישראל לקיים כדי לזכות במעלה זו? (שמות י"ט, ה).</p> <p>ב. "למען תדעון אשר יפלה ה' בין מצרים ובין ישראל" (שמות י"א, ז).</p> <p>1. לקראת איזו מכה ממכות מצרים נאמרו דברים אלה ולמי הם נאמרו?</p> <p>2. ציין שתי מכות נוספות בהן מסופר כי ה' הבדיל בין ישראל למצרים וכתוב לגבי כל אחת מהן במה התבטא ההבדל בין המצרים לישראל. (ח', יח. ט', ז, כו. י', כג. וע"פ המדרש גם מכת דם).</p> <p>ג. 1. בעקבות אילו דברים של ה' בפרק ל"ג בקש משה מה' "ונפלינו אני ועמך מכל העם אשר על פני האדמה" (שמות ל"ג, טז)? בסס דבריך על לשון הכתובים (ב- ה)</p> <p>2. באיזה אופן יבוא לידי ביטוי ההבדל שבין ישראל לשאר העמים? ניתן להיעזר גם ברש"י.</p> <p>ד. בשמות ל"ד מזהירה התורה את ישראל לשמור מרחק בינם לבין העמים הגרים בארץ כנען ולהימנע מכריתת ברית עם יושבי הארץ. כתוב שתי סכנות העלולות להיגרם כתוצאה מכריתת ברית עם יושבי הארץ. (יב- טז)</p>	<p>"ונפלינו אני ועמך" (ט"ז)</p>
--	--	---